

Asia: VN/27065/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta poliisin tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi poliisilain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain, rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain sekä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sisäministeriö on pyytänyt Ulosottolaitokselta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi poliisilain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain, rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain sekä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta.

Poliisilaissa ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa säädettyjä tiedonsaanti- ja tietojen luovutussäännöksiä muutettaisiin siten, että ne mahdollistaisivat nykyistä paremmin poliisin tietojenvaihdon muiden viranomaisten kanssa muun muassa rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Laeissa säädettäisiin poliisin oikeudesta luovuttaa tietoja salassapitosääntelyn estämättä sekä pyynnöstä että oma-aloitteisesti.

Poliisilaissa säädettäisiin poliisin oikeudesta luovuttaa tietoja tilanteissa, joissa se olisi tarpeen poliisille tai muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle kuuluvan tehtävän tai tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi. Tietoja voitaisiin luovuttaa viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavan yhteisön lisäksi myös yksityisille tahoille laissa säädetyin edellytyksin. Rajavartiolaitoksen ja

Tullin tiedonsaantioikeuksia ja tietojen luovuttamista koskevaan sääntelyyn tehtäisiin vastaavat muutokset siltä osin kuin muutokset liittyvät Rajavartiolaitoksen ja Tullin lakisääteisiin tehtäviin.

Esitysluonnoksen tavoitteena on, että lainsäädäntö mahdollistaisi tehokkaan ja toimivan tiedonvaihdon poliisin ja muiden viranomaisten sekä poliisin ja yksityisten tahojen välillä erityisesti rikostorjunnan tehostamiseksi ja yhteiskunnan turvallisuuden takaamiseksi. Sääntelyn tulisi vastata paremmin nykyisen toimintaympäristön vaatimuksia. Niin ikään esitysluonnoksen tavoitteena on parantaa mahdollisuuksia luovuttaa eri viranomaisille salassa pidettäviä tietoja ja varmistaa, että poliisin kansallista tiedonvaihtoa koskevat säännökset tukisivat viranomaisyhteistyötä ja erityisesti hallinnollisen rikostorjunnan tarpeita.

Ulosottolaitoksen näkemyksen mukaan hallituksen esitysluonnoksen tavoitteet ovat koko suomalaisen yhteiskunnan ja oikeusvaltion kannalta erittäin tärkeitä ja tarpeellisia, koska nykyinen lainsäädäntö ei kaikilta osin tue sujuvaa viranomaisyhteistyötä eikä yhteiskunnan sisäistä turvallisuutta ja yhteiskunnan jäsenten laillisten oikeuksien toteutumista. Toisaalta on oikeusvaltioperiaatteen ja yksityiselämän suojan kannalta tärkeää, että viranomaisten välisestä tietojen luovuttamisesta säädetään laissa riittävällä tarkkuudella.

Voimassa olevan poliisilain 7 luvun 2 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan poliisin henkilöstöön kuuluvan virkamiehen tai muun 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun henkilön vaitiolovelvollisuus ei estä tiedon antamista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muuten salassa pidettävästä seikasta taikka henkilön luotettavuudesta tai sopivuudesta tehtävään.

Korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2023:24 ilmenevän oikeusohjeen mukaan kyseinen lainkohta ei kuitenkaan oikeuta poliisia oma-aloitteisesti luovuttamaan tietoja ulosottoviranomaiselle. Myös laillisuusvalvojien ratkaisukäytännössä on pidetty tärkeänä, että oikeudesta luovuttaa tietoja oma-aloitteisesti säädettäisiin laissa nimenomaisesti.

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetun poliisilain 7 luvun 2 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen uuden sanamuodon mukaan poliisi saisi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muun kuin saman luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun tiedon, jos tietojen luovuttaminen on tarpeen poliisille tai muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle kuuluvan tehtävän tai tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi. Näin ollen, kuten ehdotetun säännöksen perusteluissa todetaan, säännöksestä kävisi selvästi ilmi, että tietojen luovuttaminen on kyseisen säännöksen nojalla mahdollista sekä poliisille että muulle viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle kuuluvan tehtävän vuoksi.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaisesti poliisilain 7 luvun 2 §:ään lisättäisiin uusi 4 momentti, joka mahdollistaisi sen, että poliisi voi antaa pykälän 1-3 momentissa tarkoitettuja tietoja paitsi

pyynnöstä, myös oma-aloitteisesti. Vastaavat lainsäädännön muutokset tehtäisiin myös Tullia ja Rajavartiolaitosta koskeviin lakeihin.

Ulosottolaitoksen näkemyksen mukaan mainitut hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetut muutokset lainsäädäntöön ovat erittäin tarpeellisia ja kannatettavia. Ehdotetuilla lainmuutoksilla olisi todetulla tavalla yleisesti ottaen myönteinen vaikutus sujuvaan viranomaisyhteistyöhön, sisäiseen turvallisuuteen ja erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan.

Toisekseen ehdotetuilla muutoksilla olisi myönteinen vaikutus ulosoton perustehtävän suorittamisen kannalta, koska ulosoton tiedonsaannin parantuessa ulosmittauksen kohteeksi tulee omaisuutta, josta ulosotto ei nykyisen lainsäädännön tulkinnan vuoksi saa tietoa. Saatavien perintä ulosottotoimin toteuttaa ulosoton hakijoina olevien, niin yksityishenkilöiden kuin oikeushenkilöidenkin, perustuslain 15 §:ssä säädettyä omaisuuden suojaa. Toimiva ulosottotäytäntöönpano osaltaan mahdollistaa toimivan luottoyhteiskunnan ja talousjärjestelmän.

Ulosotolla on myös merkittävä vaikutus julkiseen talouteen. Ulosoton rahamääräinen perintätulos oli vuonna 2024 noin 1,24 miljardia euroa, joista noin 431 miljoonaa euroa oli julkisoikeudellisia saatavia.

On huomattava, että hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetut lainsäädäntömuutokset eivät toisi muutoksia ulosoton oikeuteen saada tietoa, vaan ainoastaan muiden viranomaisten oikeuteen antaa tietoa ulosotolle oma-aloitteisesti. Esitetyillä muutoksilla lainsäädäntöön voidaan katsoa olevan sikäli myönteinen vaikutus yksityiselämän suojaan, että, kun ulosotto saisi tietoja enenevissä määrin muiden viranomaisten omasta aloitteesta, kohdentuisi tietojenvaihto suuremmissa määrin niihin henkilöihin, joiden osalta se on ulosoton perustehtävän hoitamisen kannalta aiheellisinta. Toisin sanoen: sinänsä ulosoton perustehtävän kannalta välttämättömästä tarpeesta tehtävien, mutta myöhemmin tuloksettomaksi osoittautuvien kyselyiden määrä muille viranomaisille vähenisi, ja tieto ulosoton asiakkuudesta ei näin ollen tulisi niin usein muiden viranomaisten tietoon.

Ulosottolaitos kiinnittää huomiota siihen, että Ruotsissa lainsäädäntö mahdollistaa sujuvan tietojenvaihdon ja yhteistyön viranomaisten välillä erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa paitsi sallimalla tietojen oma-aloitteisen luovuttamisen, myös sallimalla poliisille tietyin edellytyksin pääsyn ulosoton tietokantoihin. Ruotsissa 1.8.2022 voimaan tulleen ”etäulosmittauslain” nojalla ulosmitattiin vuonna 2023 poliisin ja ulosoton yhteistoiminnan myötä omaisuutta 93 miljoonan kruunun arvosta. Ulosottolaitoksen näkemyksen mukaan myös Suomessa olisi tulevaisuudessa syytä pohtia, sallittaisiinko poliisille ja muille esitutkintaviranomaisille rajattu katseluoikeus ulosoton tietokantaan, kuten Ruotsissa on toteutettu.

Hallituksen esitysluonnoksessa mainitaan poliisilain 7 luvun 2 §:n ehdotetun uuden 4 momentin soveltamisesimerkkinä tilanne, jossa poliisi tapauskohtaisen harkinnan perusteella luovuttaa oma-

aloitteisesti tietoja poliisin toimenpiteen kohteena olevan henkilön rahavaroista ulosottoviranomaiselle.

Ulosottolaitos kiinnittää huomiota siihen, että vähintään yhtä merkityksellisinä voidaan pitää tilanteita, joissa ulosotto saa poliisilta tai muulta esitutkintaviranomaiselta tietoa esimerkiksi ulosottovelallisen ja/tai tämän lähipiirin varallisuudesta ja taloudellisesta toiminnasta. Sanotulla on merkitystä eritoten tilanteissa, joissa ulosottovelallinen on järjestelmällisesti ja suunnitelmallisesti pyrkinyt piilottamaan omaisuuttaan ulosoton välttämiseksi.

Ulosottolaitoksen arvion mukaan hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetuilla lainsäädännön muutoksilla ei olisi merkittäviä vaikutuksia Ulosottolaitoksen toiminnan kustannuksiin, joskin ulosoton toimenpidemäärät ja siten myös työtehtävät tulisivat jonkin verran nousemaan sujuvamman tietojenvaihdon myötä. Ulosottolaitos tekee yhteistyötä poliisin sekä Tullin ja Rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten kanssa. Ehdotetut muutokset lainsäädäntöön paitsi parantaisivat mahdollisuuksia viranomaisten väliseen tietojenvaihtoon, myös tekisivät siitä läpinäkyvämpää kun oma-aloitteisesta tietojenannosta säädettäisiin lailla.

Ennen nykyisen lainsäädännön tiukempaa tulkintaa (Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2023:24) poliisi ja muut esitutkintaviranomaiset luovuttivat tietoja ulosotolle myös oma-aloitteisesti voimassa olevan lainsäädännön nojalla ja hallinnollisten ohjeistusten mukaisesti; prosessi koettiin ulosoton näkökulmasta ainakin pääosin toimivaksi. Ulosottolaitoksen arvion mukaan, jos ehdotetut lainmuutokset saatetaan voimaan, on nykyiselläänkin hyvin toimivan viranomaisyhteistyön puitteissa mahdollista saada uuden lainsäädännön mahdollistavat toimintatavat sujuvasti käyttöön.

Helin Olli
Ulosottolaitos